

POHJOIS-POHJANMAAN ALUEELLINEN MAASEUDUN KEHITTÄMISSTRATEGIA 2014 -2020

1. Esipuhe	2
2. Pohjois-Pohjanmaan maakunnan kuvaus, nykytilan arviointi.....	3
3. Ohjelmakauden 2007–2013 tulokset ja johtopäätökset	4
4. Valittu alueellinen strategia, painopisteet ja tavoitteet perusteluineen	5
a. Maatalous.....	6
b. Elintarvike	7
c. Yrittäjyys ja työn tekemisen kehittäminen.....	8
d. Matkailu.....	9
e. Asuminen, saavutettavuus ja kulttuuri.....	10
f. Metsätalous ja puutuotteet	12
g. Uusiutuva energia.....	13
h. Muut luonnonvarat	14
i. Ympäristö ja ilmastonmuutos.....	15
6. Alueellisen valmistelun prosessin kuvaus	17

Pirjo Onkalo (toim.)
Piirros Anne Kujanpää

1. Esipuhe

Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseutustrategiassa 2014–2020 on ilmaistu, mikä on tärkeää Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämisessä. Strategia on monien eri tahojen yhteinen tahdonilmaus maaseudun kehittämisestä. Alueelliset maaseutustrategiat toimivat yhtenä pohjana mm. Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014–2020 laatimiselle.

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen tarpeet ovat edelleenkin moninaiset. Strategian laatiminen aloitettiin määrittämällä Pohjois-Pohjanmaan maaseudun nykytilan arviointi ja tarkastelemalla edellisen ohjelmakauden toteutumista. Strategia päädyttiin esittämään Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kannalta tärkeimpien kehittämisteemojen kautta. Teemojen alussa esitetään kyseisen teeman strateginen tavoite, kuvataan lyhyesti nykytilaa, minkä jälkeen nostetaan esille tärkeimmät kehittämiskohteet. Teemakohtaisesti esitetään mitattavia tuotos- ja tulostavoitteita, niiltä osin kuin se on tässä vaiheessa mahdollista. Strategian läpileikkaavina teemoina ovat innovaatiot, ilmastonmuutos ja ympäristö. Strategia tukee myös osallistuvaa, älykästä ja kestävää kasvua. Strategian toimilla vahvistetaan maakunnan omia vahvuuksia ja tuetaan toimia, joilla heikkouksia käännetään myönteiseksi kehitykseksi. Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseutustrategia on laadittu maa- ja metsätalousministeriön ohjeistuksen mukaan ja toimitettu ministeriöön 1.10.12.

Tämän strategian rinnalle on vuonna 2013 laadittu Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelmassa on tarkennettu strategian painopisteiden tavoitteita, esitely käyttöön otettavia toimenpiteitä ja rahoituksen rajauksia. Kehittämissuunnitelman valmistelun yhteydessä myös tätä strategiaa on täsmennetty ja alueellisen yhteensovituksen osio siirretty kokonaan kehittämissuunnitelmaan. Pohjois-Pohjanmaan maaseutustrategia ja suunnitelma-asiakirjat muodostavat yhdessä maaseudun kehittämisen kehyksen ja toimivat maaseudun kehittämisen suuntaviivoina tulevalle ohjelmakaudella.

Kiitämme kaikkia strategian tekemiseen osallistuneita maaseudun ihmisiä sekä aluekehittämisen ammattilaisia ja viranomaisia.

Oulussa 7.10.2013

Timo Lehtiniemi
yksikön päällikkö
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Maaseutu ja energia -yksikkö

2. Pohjois-Pohjanmaan maakunnan kuvaus, nykytilan arviointi

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun nykytilan arviointi on esitetty SWOT-analyysin avulla. Alueen maaseudun nykytilannetta, kehitysnäkymiä ja tarpeita on käsitelty tarkemmin teemakohtaisessa tarkastelussa.

Vahvuudet > vahvista edelleen, erottaudu • Vahva maatalous • Paljon nuorisoa • Kehittämismyönteisyys ja monipuolista maaseudun kehittämistä • Suurhankkeet • Yrittäjyyshenki ja maaseudun sekä yritystoiminnan monipuolisuus • Vahvat matkailukeskukset • Maiseman ja luonnon monimuotoisuus • Luonnonvarat ja raaka-aineet • Sijainti, hyvä saavutettavuus • Pohjoisuus, puhtaus, turvallisuus, rauhallisuus • Kulttuuri- sekä harrastusmahdollisuudet	Heikkoudet > käännä myönteiseksi • Ikärakenteen voimakas alueellinen vaihtelu ja alueiden erilaiset tarpeet • Nuorten työllistyminen • Koulutusmahdollisuuksien heikkeneminen • Kylmä sää ja pohjoiset kasvuolosuhteet • Pitkät etäisyydet ja harva asutus • Muutosvastarinta ja ahdasmielisyys • Puutteellinen maankäytön suunnittelu • Oman pääoman ja yksityisrahoituksen puute • Huono kielitaito • Jalostuksen häviäminen • Keskittävä aluepolitiikka • Osin tieto- ja liikenneverkot
Mahdollisuudet > hyödynnä ja kehitä • Etätyön mahdollistava tekniikka yleistyy • Yritystoiminnan lisääntyminen ja monimuotoistuminen • Uudet tavat tuottaa palveluja • Kuntatalous ja maaseutunäkökulma voivat kuntaudistuksen myötä vahvistua • Yhteisöllisyyden arvotuksen nousu ja maaseutu koetaan turvallisena, houkuttelevana • Kestävän kehityksen arvojen vahvistuminen • Kaksoisraide, Oulun monipuolinen kenttä, hyvät tietoliikenneyhteydet • yritysten yhteistyön vahvistuminen • sukupolvenvaihdoksien yleistymisen	Uhat > varaudu, etsi vaihtoehtoja • Palvelujen heikkeneminen ja keskittyminen • Yhteiskunnan eriarvoistuminen, haavoittuvuus • Sosiaaliset- ja jaksamisongelmat • Turvattomuuden tunteen lisääntyminen • Osin osaamis- ja työvoimavaje • Ilmastonmuutoksen aiheuttamat ongelmat • Esim. maa- ja biotaloudessa tukipolitiikan muutokset • Vanhat rakenteet estävät biotalouden uudistumista • Energian ja lannoitteiden hinta ja riittävyys, lannoitteiden hinta • Kuntaudistuksissa maaseutu unohtuu

3. Ohjelmakauden 2007–2013 tulokset ja johtopäätökset

Pohjois-Pohjanmaan maaseutua on kehitetty monipuolisesti mm. yritys- että hanketukien avulla noudattaen ohjelmakaudelle asetettuja tavoitteita. Pohjois-Pohjanmaan alueellisen maaseutuohjelman 2007–2013 strategisina päämäärinä on ollut edesauttaa seuraavien tavoitteiden saavuttamista: 1) maaseudulla asuvien ja sinne muuttavien ihmisten elinolojen parantaminen, 2) maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyvyyn turvaaminen ja kehittäminen ja 3) maaseutu ympäristön viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden lisääntyminen. Läpileikkaavina teemoina ovat 1) Maaseudun elinkeinot, 2) Maaseutu ympäristö ja 3) Maaseutukulttuuri.

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelmaan 2007–2013 on listattu selkeitä tavoitteita maaseudun eri osa-alueilta. Käytössä olevia tukimuotoja ovat yritys- tai yritysryhmähankkeet sekä toisaalta erilaiset kehittämishankkeet. Suunnitelman mukaan erityisesti kehittämishankkeissa tähdätään maakunnallisiin tai seutukuntarajat ylittäviin hankkeisiin. Tuen saannissa korostuvat innovaatiotoiminta, uusien toimintamallien kehittäminen sekä erityisesti pysyvien vaikutusten aikaansaaminen.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen vuosikertomuksista Manner-Suomen maaseudun kehittämishohjelmaan vuosilta 2008–2011 voidaan havaita kehittämistyön olleen hyvin linjassa alueelliseen maaseutuohjelmaan kirjattujen strategisten päämäärien, toimenpiteiden ja tavoitteiden osalta. Hanke- ja yritystukia on suunnattu tavoiteteemoihin ja aktivoivia hankeideahakuja on myös toteutettu. Hanke- ja yritystuet ovat kohdistuneet tavoitteiden mukaisesti suurimmaksi osaksi eli noin 80 % ydin- ja harvaanasutuille maaseutualueille. Ylimaakunnallisia hankkeita on käynnistetty useampia ja uusia toimijoita on saatu mukaan. Yritysryhmähankkeita ei ole maakunnassa saatu käynnistettyä odotusten mukaisesti. Tähän suurimpina syinä ovat hankkeita hallinnoivan tahon löytymisen hankaluus sekä yritysten ennakkoluulot yhteistyön onnistumista kohtaan. Laajakaistahankkeet eivät ole edenneet oletetulla tavalla, mutta hankkeiden toteutus näyttää tapahtuvan vasta ohjelman loppukaudella. Innovaatiotoiminnassa, uusien toimintamallien kehittämisessä sekä pysyvien vaikutusten aikaansaamisessa on edelleen kehitettävää.

Ohjelmakauden toteutumisesta kerättiin palautetta myös Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen nettisivuilla olleen kyselylomakkeen kautta ja hanketoimijoiden koulutuspäivillä 22.–23.3.2012. Pääsääntöisesti palautteenantajat olivat tyytyväisiä ohjelmakauden toteuttamiseen. Tyytyväisiä oltiin laaja-alaisen hankkeiden rahoitukseen, parantuneeseen hanketoimijoiden ohjaukseen, toimijoiden verkostoitumiseen ja ennestään vahvojen toimialojen kehittämiseen. Parannusta toivottiin hankkeiden teemakohtaiseen koordinointiin, kansainvälisyyden lisäämiseen, hanketoiminnan yrityskohtaisen kehittämisen mahdollistamiseen ja hankkeiden tuloksellisuuden lisäämiseen. Muita palautteisiin kirjattuja seuraavalla ohjelmakaudella parantamista vaativia asioita ovat hankehallinnoinnin ja toimintatapojen yhtenäistäminen eri rahoitusohjelmien välillä, maaseuturahaston hankerahoituksen sähköistäminen, käsittelyaikojen lyhentäminen niin haku- kuin maksatusvaiheessakin. Toiveena esitettiin, että hankkeiden vaikuttavuuden arvioinnissa siirrytään pois indikaattorilomakkeista kohti monipuolisempaa arviointia.

4. Valittu alueellinen strategia, painopisteet ja tavoitteet perusteluineen

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun visio on muotoiltu maakuntaohjelman visiota mukailleen.

Pohjoispohjalaiset tekevät tulevaisuutensa.

Pohjois-Pohjanmaa on hyvinvoinnin, laadukkaan elinympäristön ja monimuotoisen luonnon maakunta. Se on osaava, kansainvälinen ja elinvoimaisten alueiden yrittäjäyryysmaakunta kärkenään Oulu, tasapainoisesti kehittyneen Suomen toinen keskus ja jonka kaupunkialueet ja maaseutu ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään.

Pohjois-Pohjanmaan maaseutustrategian 2014–2020 päämäärinä on edesauttaa seuraavien tavoitteiden toteutumista.

- Maaseudulla asuvien ja sinne muuttavien ihmisten elinolojen paraneminen
- Maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyvyyn turvaaminen ja kehittäminen
- Maaseutuympäristön viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden lisääntyminen

Strategian läpileikkaavina teemoina ovat innovaatiot, ilmastonmuutos ja ympäristö. Strategia tukee myös osallistuvaa, älykästä ja kestävää kasvua. Strategian toimilla vahvistetaan maakunnan vahvuuksia ja tuetaan toimia, joilla heikkouksia käännetään myönteiseksi kehitykseksi. Maaseutustrategian toteuttamisessa huomioidaan maakunnan alueelliset erot ja tarpeet, olemassa olevat alueelliset kehittämisstrategiat, kansainvälinen toimintaympäristö ja alueellisten, kansallisten ja globaalien muutoksien tuomat vaikutukset. Strategian tulee pystyä vastaamaan joustavasti muuttuvassa toimintaympäristössä esille tuleviin tarpeisiin. Sen tulee edesauttaa maaseudun toimintojen ja toimijoiden julkikuvaa ja rohkaista alueellisen kulttuurin hyödyntämistä maakunnan tuotteissa ja identiteetin vahvistamisessa.

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen tarpeet ovat moninaiset. Strategia esitetään Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kannalta tärkeimpien kehittämisteemojen kautta. Teemojen alussa esitetään kyseisen teeman strateginen tavoite kehystettynä ja kuvataan lyhyesti nykytilaa, minkä jälkeen nostetaan esille tärkeimmät kehittämiskohteet. Teemakohtaisesti esitetään mitattavia tuotos- ja tulostavoitteita, niiltä osin kuin se on tässä vaiheessa mahdollista. Useamman teeman yhteisiä edistettäviä toimenpiteitä ovat yritysten välisen yhteistyön ja verkostoitumisen kehittäminen, toimialojen verkostoituminen, toimijoiden tietämyksen lisäys uusimmista innovaatioista, yritysten sukupolvenvaihdokset, tilusrakenteen parantaminen, luomu- ja lähiruoan lisääminen sekä tuotanto-, jakelu-, myynti- ja markkinointiketjujen kehittäminen. Teemakohtaisia toimenpiteitä on lisäksi listattu teemakohtaisesti.

Linjauksia tarkennetaan myöhemmin toimenpidesuunnitelmassa, mutta tässä vaiheessa alueellisen maaseutustrategian toimenpiteiden ensisijaisina kohteina ovat:

- Ydin- ja syrjäisen maaseutualueiden kehittäminen ja yritystoiminta
- Maantieteellisesti vähintään seutukuntien väliset tai alueellisesti merkittävät hankkeet
- Maaseudulla asuvat ja sinne muuttavat ja maaseudulla yrittävät tai työtätekevät

a. Maatalous

Pohjois-Pohjanmaan maatalouden ja sitä lähellä olevien toimintojen kehittämisessä vahvistetaan maakunnan omia vahvuuksia kestäväällä tavalla ympäristön, tuotteiden laadun ja eläinten ja tuottajien hyvinvointi huomioiden. Maakunnan tuotannon alueelliset vaihtelut ja tarpeet huomioidaan eri seuduilla.

Pohjois-Pohjanmaa on valtakunnallisesti merkittävä maatalousmaakunta. Päätuotantosuuntia ovat naudanlihan- ja maidontuotanto, jonka lisäksi alueella on vahvaa siemenperunan viljelyä. Turkistuotanto on keskittynyt Pohjois-Pohjanmaan rannikolle ja erityisesti Kalajoelle. Maakunnassa poronhoitoalueeseen kuuluu puolestaan Kiiminkijoen pohjoispuolinen alue. Maatalouden tuotantomäärien suhteelliset osuudet ovat Pohjois-Pohjanmaan päätuotantosuunnissa kasvaneet EU jäsenyyden aikana. Alueen yrittäjät ovat hieman nuorempia kuin maassa keskimäärin. Sukupolvenvaihdosikään tulevien yrittäjien määrä on lähivuosina hieman nouseva. Tilojen keskipeltopinta-ala on kasvanut alueella nopeasti samoin kuin kotieläintilojen eläinmäärät. Erityisesti luomutilat ovat pinta-alaltaan valtakunnan suurimpia ja Pohjois-Pohjanmaa on hehtaareina mitattuna suurin luomumaakunta. Luomutilojen määrä on ollut kasvussa ja erityisesti luonnonmukaisen tuotannon viljelyala lisääntyy.

Pohjois-Pohjanmaan maatalouden keskeisten tuotantoalojen suhteellinen osuus valtakunnan tasoon verrattuna kasvaa edelleen tulevilla ohjelmakaudella. Maatilojen toimintaa parannetaan kestäväällä pohjalla sekä laadun että ympäristön kannalta tilojen kannattavuus huomioiden. Maatilat kantavat suoraan ja välillisesti merkittävää roolia luonnonvarojemme hyödyntäjinä ja maaseudun kulttuurimaiseman tuottajina ja ylläpitäjinä. Tavoitteena maakunnassamme ovat puhtaat elintarvikkeet, hyvinvoivat eläimet ja hyvinvoivat tuottajat ympäristönäkökohdat huomioiden. Luomutuotannon kehittäminen liittyy yhtenä osana tähän tavoitteeseen. Maatilojen tuotteiden puhtaus korostuu tehokkuusvaatimuksesta huolimatta. Tuotteiden jäljitettävyyden ja vuorovaikutus kuluttaja-/tuottajanäkökulmasta nousevat yhä tärkeämmiksi tekijöiksi myös maataloutta kehitettäessä. Tuotannon kehittämisessä huomioidaan suurituotantosuuntien ohessa pienimuotoinen tuotanto, erityisesti alueen puutarhakasvien ja vihannesten sekä tiettyjen luomutuotteiden kasvatuksen osalta.

Maatalouden toimijoiden tietämystä uusimmista innovaatioista ja teknologian kehityksestä sekä niiden tarjoamista mahdollisuuksista oman maakuntamme olosuhteissa lisätään. Kansainvälistyminen ja oppi muiden maiden maataloudesta hyödynnetään. Tiedon hankkimiseen panostetaan ja tiedon välittämiseen kehitetään uusia, ajasta ja paikasta riippumattomia tekniikoita. Maatalouden kannattavuuden parantamiseksi edistetään myös toimenpiteitä, jotka kehittävät maatilojen omistusjärjestelyjä ja tilusrakennetta. Omavaraisuusasteen kohottaminen nostetaan tärkeäksi kehittämiskohteeksi mm. energiantuotannossa, valkuaisen tuotannossa, lannankäytön tehostamisessa pelloille ravinteiksi ja energiaksi sekä ravinteiden kierrätyksessä mahdollisimman suljettuun ravinnekiertoon.

Maatalouden rakennemuutos kasvattaa yksikkökokoja ja keskittää tuotantoa. Muutos vaatii yritysten välisen yhteistyön ja maatilayritysten johtamisen kehittämistä, toimintojen ulkoistamisen mahdollistamista (esim. urakoitsijaverkostot ja erilaiset tukipalvelut) ja ammattitaitoisen kausi- ja lisätövoiman saatavuuden turvaamista.

Energian hinta ja riittävyys sekä lannoitteiden ja muiden tuotantopanosten kallistuminen luovat haasteita maatalouden kannattavuudelle. Kannattavuutta voidaan lisätä esimerkiksi tilan rehusatoa kohottamalla, mikä edellyttää kasvinjalostusta ja viljelytekniikan päivitystä. Myös lannan ravinteiden hyväksikäyttöasteen ja biokaasulaitosten kehittäminen sekä ravinteiden kierrättäminen ja talteenotto ovat ympäristön ja maataloustuotannon kannattavuuden kehittämisen kannalta tärkeitä. Kotieläintuotantoa rasittavat myös tuotantorakennusten kautta mittavat kiinteät kustannukset. Vaihtoehtoisten rakentamistapojen, kuten

esimerkiksi edullisempien tyyppiratkaisujen käyttöä tulisi mahdollisuuksien mukaan kokeilla maatalousrakentamisessa.

Perinteisiin tuotantosuuntiin ja suurtuotantoon perustuva maatalous ei takaa yksin maaseutumme elinvoimaisuutta tulevaisuudessa. Maaseudun yritysten ja työpaikkojen turvaamiseksi tarvitaan yhä enemmän erikoiskasveja ja jatkojalostusta. On monipuolistuttava ja erikoistuttava. Alueellisesti tartutaan niihin erikoistumisaloihin, joihin luontaiset tuotanto-olosuhteet ja muut alueen vahvuudet ovat myötävaikuttamassa. Erikoiskasvituotannosta eri jalostusasteineen on peruna jo hyvänä esimerkkinä. Myös vihannesten tai valkuaiskasvien joko luomu- tai perinteistä kasvintuotantoa edistetään.

Maatalouden osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- maakunnan maataloustuotantoalojen kannattavuutta
- tuotteiden jäljitettävyyttä ja vuorovaikutusta kuluttajien ja tuottajien välillä
- maatilayritysten johtamisen kehittämistä, toimintojen ulkoistamisen mahdollistamista ja ammattitaitoisen kausi- ja lisätyövoiman saatavuutta

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- tuotannon kannattavuuden nousu
- luomutuotannon määrän kasvu
- tilusjärjestelyjen määrä
- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

b. Elintarvike

Elintarvikealalla luodaan uutta yritystoimintaa, toimintatapoja, teknologioita ja tuotekehitystä sekä vahvistetaan olemassa olevaa tuotantoa. Koko elintarvikealan tuotanto- ja jakeluketju tulee ajatella osana aluetaloutta ja sen merkitystä.

Pohjois-Pohjanmaalla toimii tällä hetkellä n. 200 elintarvikealan yritystä. Lukumääräisesti eniten toimii leipomoita sekä marjojen ja vihannesten jalostusyriksiä. Alueellamme jalostetaan erityisesti maitoa ja lihaa (etenkin naudan ja poronlihaa), perunaa ja luonnontuotteita (marjat, kalat). Alueella on muutamia suuria maataloustuotteita jalostavia yrityksiä, joista useat ovat investoineet mittavasti tuotantonsa kehittämiseen kuluvalle ohjelmakaudella. Tämän lisäksi uusia tuotantolaitoksia on syntynyt erityisesti luonnontuotealalle. Viimeisen parin vuoden aikana kiinnostusta on syntynyt myös lampaanlihan ja tilamaidon jalostuksen ympärille.

Elintarvikealan kehitys alueellamme linkittyy saatavilla olevaan raaka-ainepohjaan sekä juuri nyt meneillään olevaan ruokaa ja lähiruokaa arvostavaan ilmapiiriin. Alueellisesti tärkeää on paikallisen ruokakulttuurin arvostuksen lisääminen ja hyödyntäminen esimerkiksi matkailutuotteena ja -palveluna. Alueemme elintarvikeyrityksiä tulee tehdä tunnetuksi ja näkyväksi. Maakuntamenut ja -ruokamatkat ovat mahdollisuuksia, jotka tulisi osata koota ja markkinoida eteenpäin. Luomu- ja lähiruokaa jakelu- ja markkinointiketjuja tulee edelleen kehittää.

Maakunnan ruoka- ja elintarvikealaa tehdään tunnetuksi niin, että löydetään uusia ja jatkavia yrittäjiä elintarvikesektorille. Yritysten markkinointi-, liiketoiminta- ja kilpailutusosaamista lisätään huomioiden asiakaslähtöisyys sekä maakunnan vahvuuksista nousevat brändit ja imago. Yrittäjillä tulee olla mahdollisuudet saada tarvittaessa ajanmukaista lyhytkestoista koulutusta ja neuvontaa. Eri toimijoille ja yrittäjille tulisi olla mahdollisuuksia kansainvälistyä. Toimialan tulee verkostoitua yhä enemmän ja tehdä yhteisiä markkinointiponnistuksia.

Yksittäisten yritysten tulevaisuuden mahdollisuutena on erikoistuminen ja tuotekehitys. Kehittämistoiminnalla tavoitellaan laadun, tuoteturvallisuuden ja elintarvikkeiden jäljitettävyyden parantamista. Tavoitteena on myös elintarvikeyritysten toimitilojen, laitteiden ja koneiden kehittäminen ja uudistaminen nykyaikaisia vaatimuksia ja tuotantoa vastaavaksi.

Elintarvikeketjuun kuuluu oleellisena osana korkea raaka-aineen hyödyntämistä ja käytännössä myös tehokas sivuvirtojen hyödyntäminen. Elintarvikejalostuslaitosten tuotantoprosesseista syntyvistä sivuvirroista on mahdollista erottaa kaupallisesti arvokkaita biokomponentteja (mm. ravintolisävalmisteet, energialähteet). Alueellamme on edellytyksiä sekä uusien prosessitekniikoiden sovellusten kehittämiseen että riittäviä sivuvirtamassoja biojalostamojen perustamiseen. Näillä keinoilla alueella jo toimivien yritysten toimintaa voidaan saada taloudellisesti entistä kannattavammaksi.

Elintarvikealan osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- alueen elintarvikealan ja ruokakulttuurin arvostuksen lisäämistä, hyödyntämistä ja tunnettavuutta
- kannattavuutta, osaamista, erikoistumista, tuotekehitystä, kansainvälistymistä
- tuotteiden jäljitettävyyttä, laatua, tuoteturvallisuutta ja vuorovaikutusta kuluttajien ja tuottajien välillä
- elintarvikeyritysten toimitilojen, laitteiden ja koneiden kehittämistä ja uudistamista
- sivuvirtojen hyödyntämistä

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

c. Yrittäjyys ja työn tekemisen kehittäminen

Maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä turvataan ja kehitetään huomioiden alueen erityispiirteet ja käyttämätön potentiaali kestäväällä tavalla. Työn, yrittäjyyden ja vapaa ajan joustava yhdistäminen sekä työn tekemisen uudet muodot muuttuvassa toimintakentässä huomioidaan kehittämistoimissa.

Maakunnassa on monipuolista maaseutuyrittäjyyttä. Luonnonvaroihin, erityisesti maatalouteen, perustuvien elinkeinojen merkitys on Pohjois-Pohjanmaalla keskimääräistä suurempi koko maahan verrattuna. Maakunnassa on jatkunut merkittävä alkutuotannon jalostustoiminta. Myös maataloilla on herännyt lähiruokanosteen myötä kiinnostusta esimerkiksi pienimuotoiseen tilakohtaisen jogurtin ja juuston valmistukseen. Pienteurastamoita ollaan myös perustamassa useammalle paikkakunnalle. Maakunnassa on puunjalostusteollisuutta sekä erityisen merkittäviä mekaanisen teollisuuden yksiköitä. Kiinnostus energiayrittäjyyteen on kasvussa. Maaseudun matkailuelinkeinot ovat keskittyneet merkittävien matkailukeskusten yhteyteen. Alueen maaseudulla on yrityskeskittymiä lähinnä kuntataajamissa ja yrityspuistojen yhteydessä. Hyvinvointiala ja esimerkiksi perinteiden ja käsillä tekemisen kasvava arvostus luovat yrittämisen mahdollisuuksia. Kaivostoiminnalla, energiaratkaisuilla ja ydinvoimalarakentamisella tulee olemaan suuri alueellinen merkitys työllisyyden ja yritystoiminnan kehittämisen kannalta.

Tavoitteena strategisen päämäärän saavuttamiseksi on, että yritykset verkottuvat keskenään entistä enemmän ja myös monialaisesti. Innovaatiotoimintaa ja kansainvälistymistä tuetaan sekä työn tekemiseen liittyvää jaksamista, vertaisoppimista ja työn uudelleen organisoimista esimerkiksi maataloussektorilla edistetään. Lomituspalveluiden kehittämistä tulee laajentaa myös maataloussektorin ulkopuolelle ja kannustaa yrittäjiä uusiin yrittämisen muotoihin. Työn, yrittäjyyden ja vapaa-ajan joustavaa yhdistämistä tulee tukea.

Alueen tietoliikenneyhteyksiä tulee parantaa ja tietotekniset edellytykset tulee valjastaa yritystoiminnan kehittämiseen mm. edistettäessä toimitusprosesseja, toimintatapoja ja laatutyötä. Yritystoiminnan tukemisessa tulee huomioida yritysten ja alueiden lähtökohdat mm. syrjäisyyskysymykset.

Sukupolvenvaihdoksia edistetään ja etsitään kannustimia ja keinoja nuorille yritystoiminnan kynnysten madaltamiseen. Yrittäjyyteen kannustamisen keinoina nähdään mm. osaamisen lisääminen esimerkiksi yritysharjoittelun, vertaisryhmien ja mentoroinnin kautta. Käytännön toimijoina voivat olla yrityspalvelujen kehittäjät ja – sparraajat. Tavoitteena on elinikäinen yrittäjyysoppiminen asenne- ja yrittäjyyskasvatuksen kautta.

Uusina yrittämisen muotoina kehittämisen keskiöön nostetaan lähipalvelut, lähituotteet ja lähilogistiikka. Alueella on syytä panostaa uusien tuotteiden ja palvelujen kartoittamiseen ja konkretisoimiseen. Pohjois-Pohjanmaalla satsataan yritystoiminnan kehittämiseen mm. sivuvirtojen hyödyntämiseksi. Myös mikroyritystasolla kannustetaan yrittäjiä elinkaariajatteluun, luonnonvarojen kestävän kehityksen mukaiseen käyttöön sekä luonnon- ja ympäristöasioiden huolehtimiseen.

Yrittäjyyden ja työn tekemisen kehittämisen osalta tuetaan ensisijaisesti toimenpiteitä, jotka edistävät:

- yrittäjien jaksamista ja työn uudelleen organisoimista
- lomituspalvelujen kehittämistä
- uusiin yritysmuotoihin kannustamista ja kansainvälistymistä
- tietoteknisiä valmiuksia
- nuorten yrittäjyyttä
- yrittäjyyden esteiden poistamista
- monitulo-yrittäjyyttä

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- sukupolvenvaihdosten määrä
- tietotekniikkainvestointien määrä
- yritysten ja nuorten yrittäjien määrä
- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

d. Matkailu

Matkailualan strategisilla kehittämistoimenpiteillä tavoitellaan alueen matkailutulon kasvua ottamalla käyttöön hyödyntämätöntä alueen matkailupotentiaalia ja kehittämällä matkailutuotteiden tuotanto- ja myyntiketjuja.

Pohjois-Pohjanmaalla on paljon käyttämätöntä matkailupotentiaalia. Alana se on kasvava ja kehittyvä elinkeino.

Pohjois-Pohjanmaa on matkailullisesti tarkastellen monipuolinen kokonaisuus. Alueen maantieteelliset olot ja matkailullinen imago koostuvat pääosin kolmesta eri profiilin matkailualueesta eli Koillismaahan ja erityisesti Rukan ja myös Syötteen talvimatkailusta, Oulun seudun kaupunkilomista ja Kalajoen kesämatkailusta. Nämä kansainvälisesti toimivat matkailukeskukset luovat mahdollisuuksia ympäröivälle maaseudulle. Maanomistus matkailukeskusten toiminta-alueella on mahdollistanut kannattavat investoinnit matkailun korkeatasoiseen majoitusrakentamiseen sekä laajamittaiseen ohjelmalvelutuotantoon. Matkailukeskusten yhteismarkkinoinnista ja tapahtumajärjestelyistä vastaavien yhdistysten perustamista ja toiminnan kehittämistä on edistetty julkisin varoin.

Matkailusta on muodostunut merkittävä sivuelinkeino useille maataloille, sukupolvenvaihdos tilanteissa jopa pääelinkeino. Tilanpidon ohessa toimivia maatilamatkailukohteita Pohjois-Pohjanmaalla on kuitenkin suhteellisen vähän.

Pohjois-Pohjanmaan saavutettavuus matkailijoille on hyvä. Kansainväliset lentokentät Oulu ja Kuusamo jo mahdollistavat sesonkien Charter lennot. Korkeatasoinen tieverkosto on tuonut alueelle etenkin autoilevia venäläisiä perheitä. Myös ekologinen lähimatkailu kasvattaa suosiotaan. Viikonloppuisin ja lyhyinä lomina tehdään erilaisia luonto-, harrastus- ja ostosmatkoja maakunnan sisällä.

Matkailuun liittyvän infrastruktuurin rakentaminen, palvelun tuotteistaminen sekä matkailupalvelujen korkean laadun varmistaminen vahvistavat maaseutumatkailuyritysten kannattavan toiminnan edellytyksiä. Matkailun kehittämisessä ja palvelun tuottamisessa edistetään kiinteää yhteistyötä kaikkien toimijoiden kesken. Puhtaan ja monipuolisen luonnon sekä hiljaisuuden kokeminen liitettynä korkeatasoisiin wellnes-palveluihin on nousemassa yhdeksi kansainvälisen matkailun teemaksi – tämän kehittämiseen, osana maaseutumatkailua, on Pohjois-Pohjanmaalla hyvät mahdollisuudet. Muita maaseutumatkailun potentiaalia Pohjois-Pohjanmaalla ovat esimerkiksi vanhojen tilojen miljööt ja perinteet muokattuna korkeatasoisiin majoitus- ja hyvinvointipalveluihin sekä harrastuksiin ja luontoon perustuva täyden palvelun tuotteistaminen. Lähimatkailun edistäminen vapaa-ajan viettotapana on myös kehittämistoimien yhtenä tavoitteena.

Maaseudun matkailuyrityksiä kannustetaan laatujärjestelmien käyttöönottoon ja toiminnan sertifiointiin läpi palveluketjun. Maaseutumatkailun kehittämistyöhön kaivataan kansainvälisiä näköaloja. Yhä enemmän tarvitaan yhteistyössä loppukäyttäjien tai myyntiorganisaatioiden kanssa tehtävää tuotteiden paketoitua ja uusia jakelukanavia koskien. Tuotteet tulee saada myytävämpään ja helposti saavutettavampaan muotoon. Monin paikoin matkailualaa vaivaa ongelmia tietoteknisen ja fyysisen saavutettavuuden osalta.

Matkailun osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- uusien maaseutumatkailupotentiaalien hyödyntämistä
- laatujärjestelmien käyttöönottoa ja toiminnan sertifiointia läpi palveluketjun

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- laatujärjestelmien käyttöönotteiden maaseutumatkailuyritysten määrä
- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

e. Asuminen, saavutettavuus ja kulttuuri

Maaseutustrategia turvaa edellytyksiä maaseudulla asumiseen ja elämiseen. Strategian avulla edistetään ihmisten hyvää arkea, jonka elementit ovat mielekäs työ ja riittävä toimeentulo, elävä yhteisöllisyys ja yhteenkuuluminen sekä mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä ja yhteisöönsä. Kehittämistoimilla edistetään asumiseen, viihtyvyyteen ja turvallisuuteen liittyvää infrastruktuuria ja kulttuuria.

Pohjois-Pohjanmaan maaseutualueiden väestörakenne ja sen kehitystilanne vaihtelee suuresti alueittain. Syrjäisimmillä alueilla on muuttotappiota ja väestö ikääntyy, mutta tälle vastavoimana Pohjois-Pohjanmaa on nuorten maakunta. Pohjois-Pohjanmaalla tapahtuu väestön kasvua lähinnä syntyvyyden ansiosta. Alueen sisäinen muuttoliike on kuitenkin suurta ja osaltaan tämän seurauksena erityisesti maakunnan keskuksessa Oulussa on vakava nuorisotyöttömyys ongelma. Pohjois-Pohjanmaan yhtenä alueellisena erityispiirteenä on myös, että lapset, jotka syntyvät ja kasvavat maaseudulla, eivät kouluttautumisen jälkeen muuta takaisin maaseudulle.

Maakunnassa laajakaistayhteyksien yleistyminen ja myös uusien palvelumallien kokeilu on ollut hidasta. Kuntaudistus on muuttanut ja muuttaa maakunnan kuntarakennetta ja palvelujen järjestämistä. Maaseudun viihtyisyyteen on satsattava – kysyttävä eri väestöryhmiltä tarpeista, halusta ja esteistä. On päästävä maalla asumisen mahdollistamiseen.

Liikkumisen tukeminen ja rakenteellinen mahdollistaminen luovat kaivattuja edellytyksiä. Maaseudulla tulee mahdollistaa kulkeminen, asuminen ja harrastaminen. Tietotekniset edellytykset on huomioitava esimerkiksi etätyöskentelyssä ja maaseudun kakkosasumisen kehittämisessä. Mahdollisuuksien mukaan maaseudun on voitava olla myös muuttokohde. Kaavoituksella tulee varmistaa maaseudun säilyminen houkuttelevana ja monipuolisena asuin- ja työympäristönä.

Vesi- ja viemärintijärjestelmät on syytä kehittää asujaimiston mittakaavan mukaisesti ja uudet tekniset ratkaisut on saatava hyötykäyttöön. Kyseiset järjestelmät, samoin kuin monet muut maaseudun elämänpiiriin liittyvät asiat luovat luontaisia edellytyksiä myös uusien elinkeinojen luomiselle. Väestörakenne ja haja-asutuksen ylläpitäminen luovat siis myös työtilaisuuksia. Uusien erilaisten tehtävien kokoamiseen tarvitaan tulevaisuuden ”toimenkuvia” ja kannustimia esimerkiksi erilaisten isännöinti-, terveydenhuolto- ja palvelualan kokonaisuuksien luomiseen. Näille on annettava mahdollisuus ja näihin liittyen on tehtävä selvitys- ja edistämistyötä myös asenneilmaston osalta. Maaseudulla asuminen on mahdollistettava myös kuntauudistusten yhteydessä. Lähidemokratian kehittäminen kaipaakin vielä toimivia paikallisia malleja. Maaseudun vaikutukset aluetalouteen, alueen asemaan ympäröivässä yhteiskunnassa ja sen rooli taloudellisena ja henkisenä voimavarana tulee ottaa arviointien keskiöön.

Tärkeää on luoda ihmisille mahdollisuuksia toteuttaa itseään luovina yksilöinä. Kulttuurin avulla voidaan tukea hyvän elämän edellytyksiä ja lisätä alueen vetovoimaa, monipuolistaa elinkeinoja ja ansaintamahdollisuuksia ja ihmisten hyvinvointia. Maaseutu tarjoaa erinomaiset puitteet ja inspiraation lähteet luovien alojen innovatiiviselle toiminnalle, jonka myös moderni teknologia mahdollistaa. On tärkeää tukea kulttuuripalveluja tuottavia alan yrittäjiä ja hankkeita, jotka pitävät kulttuurielämää virkeänä ja luovat ihmisille puitteita kulttuurin parissa kohtaamiseen ja kulttuurin tekemiseen.

Uutta kehitettävää ja uusia kehittämisen mahdollisuuksia on mahdollista syntyä, kun yhdistetään erilaisia näkemyksiä yhteisesti. Tätäkin tarkoitusta varten muun muassa erilaisia tiloja tulee voida käyttää kokoontumis- ja harrastamistarkoituksiin.

Asumisen, saavutettavuuden ja kulttuurin osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- nuorten maallemuuttoa ja ansaintamahdollisuuksia maaseudulla
- eri väestöryhmien tarpeiden selvittämistä, jotta maaseudulla asumisen ja elämisen esteet vähenevät
- (uusia) ratkaisuja palvelujen tuottamiseksi (sis. mm. kulttuuripalvelut, tietotekniset edellytykset, vesi- ja viemärintijärjestelmät)
- osallistavaa ja mahdollistavaa maankäyttöä ja kaavoitusta
- lähidemokratiaa, yhteisöllisyyttä, suvaitsevaisuutta
- maaseutuvaikutusten arviointia

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

f. Metsätalous ja puutuotteet

Strategisena päämääränä on jalostaa metsien tuotteiden ja aineettomien hyötyjen kokonaisuudesta kasvavaa tuotantoa ja hyvinvointia alueen metsänomistajille, yrityksille ja asukkaille.

Maakunnan metsävarat ovat monipuoliset, metsät terveitä ja elinvoimaisia. Puusto kasvaa hyvin ja puuaines lisääntyy. Puulle on käyttökohteita maakunnassa ja lähialueilla. Alueella on useita pk-sahoja, hirsi- ja puutalotehtaita sekä sellu- ja paperiteollisuuslaitos. Luonnonvara-alan tutkimukselle ja koulutukselle on hyvät lähtökohdat. Puun hyödyntämisen yhteydessä huolehditaan myös metsien monimuotoisuudesta.

Pohjois-Pohjanmaan metsätalouden heikkouksissa korostuvat metsätilojen pirstoutumisen jatkuminen ja sen seurauksena metsätalouden harjoittamisen vaikeutuminen ja kannattavuuden aleneminen. Turvemaiden suuri määrä yhdessä muuttuvan ilmaston kanssa vaikeuttaa puuntuotannon sekä puunkorjuun töitä ja edellyttää kehitystyötä. Toinen metsävaroihin liittyvä haaste on nuorten metsien suuret hoitoinvestointitarpeet. Maakunnassa on käyttämättömiä hakkuumahdollisuuksia, joiden varaan voidaan lisätä kaikkia puunkäyttömuotoja. Vanhakantaiset mielikuvat toimialasta ja sen kehitysnäkymistä eivät houkuttele nuoria. Uuden ideointia ja innovaatioita tuotteiden sekä palvelujen kehittämisessä on kuitenkin niukasti. Uusia näkökulmia voivat tuoda metsänomistajien arvojen monipuolistuminen, ääripäinä metsätalouden harjoittamisen voimakas tehostaminen sekä toisaalla metsien muiden kuin puuntuotannon arvojen suojelu/ hyödyntäminen.

Uusia ja lisääntyviä mahdollisuuksia on löydettävissä kasvavasta, monipuolisesta puuraaka-aineesta sekä monimuotoisesta metsäluonnosta, puurakentamisen lisääntymisestä, uusiutuvan energian käytön kasvamisesta ja hajautetusta energian tuotannosta. Metsäalan tuotteiden ja erilaisten monimuotoisuus- ja virkistyshyötyjen kysyntä monipuolistuu ja kasvaa. Kattavat metsävaratiedot ja uudet palvelut parantavat metsänomistajien mahdollisuuksia hyödyntää metsiään monipuolisesti. Nuoret koulutetut metsänomistajaikäluokat tarvitsevat uusia palveluja ja toimintatapoja metsäalalle. Metsäluonnon ja metsien kulttuuriperinnön tunnistaminen ja säilyttäminen tarjoaa mahdollisuuksia matkailupalveluille.

Päämäärä saavutetaan puun monipuolisella hyödyntämisellä. Kasvat hakkuumahdollisuudet hyödynnetään metsäteollisuudessa ja puualalla korkean jalostusasteen tuotteiksi. Puun käyttöä rakentamisessa ja energian tuotannossa edistetään. Lisää kilpailukykyä, kannattavuutta ja ansaintamahdollisuuksia metsä- ja puualan toimintaan haetaan yritystoiminnan aktivoinnilla, innovatiivisilla palveluilla, tuotteilla ja kustannustehokkailla toimintamalleilla sekä uusien teknologioiden hyödyntämisellä.

Metsäluonnon tarjoamat mahdollisuudet turvataan metsämaan tuotoskykyä ylläpitävillä ja parantavilla toimenpiteillä, pinta- ja pohjavesien laadusta huolehtimalla sekä edistämällä vapaaehtoisen metsien suojelun toteutumista. Metsäluonnon ja kulttuuriperinnön vetovoimaisuutta hyödynnetään erityisesti virkistys- ja matkailupalveluissa. Metsät ovat keuhkomme ja puu- ja puutuotteet hiilivarastomme – niiden merkitystä ei voi väheksyä ilmaston muutos kysymyksissä.

Metsä- ja puualan elinvoimaisuuden lisäämiseksi on tärkeää kehittää alan toimijoiden osaamista, vahvistaa tutkimusta sekä uusien osaajien, uusimman teknologian ja tietämyksen siirtymistä alan käyttöön. Metsäomaisuuden aktiivinen ja kannattava hyödyntäminen turvataan metsätilarakenteen parantamisella, metsäomaisuuden hallinnan tehostamisella sekä tuottamalla asiakaslähtöisiä, uutta teknologiaa hyödyntäviä palveluja uudistuvalla metsäomistajakunnalle. Toimialan kannattavuuden perusta on toimiva alempiasteinen tiestö, terminaaliverkosto ja logistiikan kehittäminen.

Metsätalouden ja puutuotteiden kehittämisen osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- puun monipuolista hyödyntämistä (kasvatavat hakkuumahdollisuudet metsäteollisuudelle, puun jalostaminen, puurakentaminen, energiatuotanto)
- metsämaan tuotoskykyä ylläpitäviä ja parantavia toimenpiteitä, pinta- ja pohjavesien laatua ja vapaaehtoista metsien suojelua
- metsäomaisuuden hallinnan tehostamista ja asiakaslähtöisten, uutta teknologiaa hyödyntävien palveluja tuottamista uudistuvalla metsäomistajakunnalle
- muita toimialan kannattavuuteen liittyviä toimenpiteitä (toimiva alempiasteinen tiestö, terminaaliverkosto ja logistiikka)
- yritystoiminnan aktivointia ja alan toimijoiden osaamisen kehittämistä, innovatiivisia palveluja, tuotteita ja kustannustehokkaita toimintamalleja ja uusien teknologioiden hyödyntämistä

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- yritysten ja nuorten yrittäjien määrä
- metsätilusjärjestelyjen lukumäärä
- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

g. Uusiutuva energia

Uusiutuvaan energiaan liittyvien kehittämistoimenpiteiden strategisena päämääränä on energian säästäminen sekä maakunnan energiaomavaraisuuden parantaminen paikallisia energiavarojen hyödyntämällä.

Hakkeen käytöllä on vakaa asema alueellisessa energiajärjestelmässä. Maakunnan bioenergiatuotannon ja puun osuutta energian kokonaiskäytöstä nostaa kemiallisen metsäteollisuuden sivutuotteena syntyvä puuperäinen energia. Laitostekniikka ja pitkät kuljetusetäisyydet asettavat suuria haasteita hakkeen ja muiden uusiutuvien biomassojen (pl. turve) suuren mittakaavan tuotannolle ja hankintalogistiikalle. Hajautettu uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö ja siihen liittyvä yrittäjyys on Pohjois-Pohjanmaalla kokonaisuudessaan vielä vähäistä suhteessa alueen mahdollisuuksiin.

Bio- ja uusiutuvaan energiaan liittyvien kehittämistoimenpiteiden strategisena päämääränä on lisätä maakunnan energiaomavaraisuutta parantamalla maaseutualueiden paikallisten energiavarojen hyödyntämistä. Kehittämistoimilla vahvistetaan paikallistaloutta ja kylien ja taajamien sekä maatilojen elinvoimaa maaseutualueilla. Hajautettujen energiajärjestelmien ja teknologioiden kehittämisellä lisätään paikallisesti tuotetun ja käytetyn energian kustannustehokkuutta ja liiketoimintamahdollisuuksia maakunnan eri osissa. Energiaa voidaan tuottaa sekä sähkönä että liikennepolttoaineena myös yleiseen jakeluun. Uusiutuvien energialähteiden integroidut ratkaisut tulevat lisääntymään ja energiantuotantoon kytkeytyvät sivuvirrat tarjoavat mm. ravinteiden kierrätykseen ja tuotteistamiseen liittyviä liiketoimintamahdollisuuksia.

Maatilat ovat potentiaalisin uusiutuvan energian tuottaja- ja käyttäjäryhmä. Niiden energiaomavaraisuusastetta tulee nostaa ja samalla edistetään niiden mahdollisuuksia toimia energiaa ja siihen liittyviä palveluja tuottavina yrityksinä. Siirtyminen uusiutuvaan talouteen synnyttää vähitellen energiapalveluliiketoimintaa, jossa yrittäjät huolehtivat kiinteistöjen, kylien ja taajamien energiahuollosta.

Hajautettujen energiaratkaisujen kehittäminen edellyttää yhteiskunnallisia panoksia ja niiden uudelleen suuntaamista. Sektorin kehittämisen tueksi tarvitaan energiaomavaraisuuden ja paikallisen energiatuotannon aluetaloudellisten vaikutusten ja ympäristövaikutusten arviointia. Kokeiluvaiheessa olevien teknologioiden ja uusiin kokeiluhankkeisiin tulee panostaa. Tärkeää on myös sektorin liiketoimintamallien kehittäminen. Uusien teknologioiden yleistyessä ja energian hinnan noustessa niiden kannattavuus vähitellen paranee.

Toimenpiteillä tulee edistää myös tila-, yritys-kohtaisten neuvontapalvelujen helppoa ja luotettavaa saatavuutta. Maatilojen tai yritysten energiaresurssien arviointiin, käytön optimointiin ja energiayrittäjyyden suunnitteluun tarvitaan puolueeton, edullinen kokonaisuuden hallitseva suunnittelupalvelu. Myös tiedon tuottajien, soveltajien ja yrittäjien verkostoitumista sekä tiedon siirtoa verkostoihin ja verkostoissa tulee edistää. Alalle ongelmallisten kuljetus- ja jakeluketjujen sekä oikean, ajanmukaisen tiedon välittämiseen sekä toimijoiden aktivointiin on panostettava alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Sähkön paikallista tuottamista valtakunnan verkkoon edistetään tukemalla sähkön tuotantoon ja käyttöön liittyvien älykkäiden, säätöä, mittauksia ja optimointia sisältävien, ratkaisujen suunnittelua hajautettuja energiajärjestelmiä varten. Lisäksi täytyy kehittää hajautettuun tuotantoon liittyvää sopimusmenettelyä ja sähkön hinnoittelua.

Uusiutuvan energian/bioenergian kehittämisen osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- paikallisesti tuotetun ja käytetyn energian kustannustehokkuutta ja liiketoimintamahdollisuuksia (alueellinen älykäs erikoistuminen, energiaomavaraiset kylät)
- energiaomavaraisuuden ja paikallisen energiatuotannon aluetaloudellisten vaikutusten ja ympäristövaikutusten arviointia
- kokeiluteknologioita ja – hankkeita
- puolueettoman suunnittelupalvelun syntymistä energiaresurssien arviointiin, käytön optimointiin ja energiayrittäjyyden suunnitteluun
- sähkön tuotannon ja käytön ratkaisujen suunnittelua, sopimusmenettelyä ja sähkön hinnoittelua hajautettuja energiajärjestelmiä varten
- maatilojen energiaomavaraisuuden nostamista ja energiayrittäjyyttä

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- maatilojen energiaomavaraisuuden ja energiayrittäjyyden määrä
- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

h. Muut luonnonvarat

Muiden luonnonvarojen käytön strategisena tavoitteena on sekä aineellisten että aineettomien arvojen hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa huomioiden kestävä kehitys. Aineettomia arvoja ovat mm. luonnonarvot, maisema-arvot sekä virkistysarvot.

Muiden luonnonvarojen maaseutuhyödyt ovat erittäin laajat ja monivaikutteiset. Luonnonvarat ja maisema ovat keskeisiä viihtyisyystekijöitä sekä asukkaille että matkailu- ja virkistystoiminnalle. Maisemallisesti Pohjois-Pohjanmaan olot vaihtelevat merellisestä tasaisesta maastosta tunturimaisemaan. Luonnonvarojen äärellä tapahtuva harrastus- ja elinkeinotoiminta pohjautuu esimerkiksi retkeilyyn, keräilyyn, metsästyksen ja kalastukseen. Riistataloudessa on mahdollisuuksia myös metsästysmatkailun lisäämiseen. Suurten villiriistaeläinten tarkkailuun/kuvaamiseen perustuva matkailu näyttää olevan lisääntymässä. Karhu- ja lintumatkailu ovat tästä parhaita esimerkkejä. Pohjois-Pohjanmaalla on hyvät osaamisedellytykset eritoimialojen ja luonnon rajapintojen hyödyntämiseksi.

Luonnonvarojen suuren mittakaavan käyttöön liittyy aina vaikutuksia muihin elämän ja luonnon osa-alueisiin. Seurauksena syntyykin yhteensovittamiskysymyksiä. Erityisesti nämä korostuvat kaivannaisten ja muiden ympäristöön vaikuttavien esim. maisemaa muokkaavien toimintojen osalta. Kaivannaisten hyödyntäminen sijoittuu tyypillisesti hyvin harvaan asutulle alueelle. Niillä on kuitenkin koko Pohjois-Suomen mittakaavassa mittavia aluetaloudellisia ja työllisyysvaikutuksia. Luonnonvaroilla on oleellinen

merkitys kylien elinvoimaisuuden säilyttämisessä. Lisäksi erityisesti suurinvestoinnit vaativat kunnollisia liikenteellisiä yhteyksiä. Luonnonvarojen arvostusta tulee lisätä ja esimerkiksi maisema- sekä ympäristövaurioalueita ennallistaa etsien alueille uusia käyttömuotoja (esim. turvejättöalueet, vanhat soranottoalueet jne).

Maakunta-ohjelmassa on korostettu eri toimialojen ja luonnon rajapintojen merkitystä kehitystyössä. Esimerkiksi alueen vesiosaamista voidaan hyödyntää vesistövaikutusten minimoinnissa. Samoin ICT-teknologiaa voidaan kytkeä mittauksissa ja monitoroinneissa luonnonvarojen kestäväan hyödyntämiseen. Myös terveydenhoidossa on kytköksiä luonnon virkistysarvojen ja luonnontuotteiden hyötykäyttöön. Esimerkkinä mainittakoon villivihannekset ja – yrtit, joilla on laajamittaisempaakin potentiaalia jo terveysvaikutteisiksi tunnettujen marjojen lisäksi.

Lisäksi on tärkeää tunnistaa erityisen potentiaaliset kärkituotteet ja omat vahvuudet raaka-aineiden tuotantomahdollisuuksissa ja edelleen kehittämisessä jopa kansainvälisille markkinoille. Verkostoja tulee kehittää laaja-alaisesti yhdistäen esimerkiksi virkistysmatkailu-, lähiruoka- ja hyvinvointipalvelunäkökulmat. Osaamista lisätään ja tuotanto- sekä kaupallistamisprosesseja kehitetään ja tuetaan mahdollisesti portaittain innovatiivisuuden mukaan.

Muiden luonnonvarojen käytön osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- kärkituotteiden ja omien raaka-ainetuotantovahvuuksien tunnistamista ja kehittämistä
- arvostuksen ja osaamisen lisäämistä
- vaurioalueiden uusien käyttökohteiden kehittämistä (esim. turvejättöalueet, vanhat soranottoalueet jne.)

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

i. Ympäristö ja ilmastonmuutos

Tavoitteena Pohjois-Pohjanmaalle on maaseutu, jossa ympäristö ja ilmastonmuutoksen hillintä on huomioitu parhaalla mahdollisella tavalla erilaiset kehitystrendit huomioiden siten, että mahdollistetaan viihtyisä eläminen ja monipuolinen elinkeinotoiminta.

Pohjois-Pohjanmaalla on erityisiä luontoarvoja, jotka liittyvät etenkin maankohoamisrannikkoon, suo- ja metsäluontoon, harjuihin, Suomen eteläisimpiin tuntureihin ja virtaaviin vesiin. Näiden ohella muutkin luontotyypit ja eliölajisto sisältävät Pohjois-Pohjanmaalla erityisiä luontoarvoja. Maisemanhoitoon ja -suojeluun sekä luonnon monimuotoisuuden edistämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Maakunnan luonto ja maisema ovat hyvin vaihtelevia ja se luo monimuotoisuudelle ja sen ylläpitämiselle hyvät mahdollisuudet. Rungas nautakarjatalouden harjoittaminen ja hevosten määrän lisääntyminen edistävät perinnemaiseman hoitoa. Pohjois-Pohjanmaalle on laadittu ilmastostrategia, jonka yleistavoitteena oli tuottaa maakunnallinen ilmastomuutoksen tahtotila ja käynnistää muutokseen sopeutumisen jatkuva prosessi. Varaudutaan ilmastomuutoksen aiheuttamiin tulviin esimerkiksi selvittämällä mahdollisuuksia valuma-alueiden vedenpidätyskyvyn ja maatalouden tulvasuojelun parantamiseksi.

Pohjois-Pohjanmaan vesien tila on alueen vesienhoitosuunnitelman mukaan pääosin hyvä, erityisesti järvien ja rannikkovesien osalta. Vaikka järvien tila on pääosin hyvä, on Pohjois-Pohjanmaalla noin 200 kunnostusta kaipaavaa järveä. Jokivesistöissä yli puolet luokitelluista kohteista on kemiallisesti hyvää tilaa huonommassa kunnossa, erityisesti maakunnan eteläosissa. Jokien ekologisessakin tilassa on enemmän ongelmia kuin muissa vesistöissä. Oulujoen - Iijoen vesienhoitoalueella vesienhoitosuunnitelmassa pintavesien keskeisiksi kysymyksiksi nousevat vesistöarakentaminen ja säännöstely sekä hajakuormitus ja

pistemäinen kuormitus. Voimakkaasti muunnellut ja rakennetut joet vaativat myös erilaisia toimenpiteitä hyvän tilan saavuttamiseksi. Vesien hyvä tila ja vaelluskalojen palauttaminen jokiin palvelee ekologisen tilan saavuttamisen lisäksi myös alueen matkailua ja yritystoimintaa. Alueelliset tarpeet vesienhoidon toimenpideohjelmasta ohjaavat myös osaltaan toimia.

Maaseudulla tuotetaan ruokaa ja uusiutuvaa energiaa, harjoitetaan metsätaloutta ja muuta yritystoimintaa; vesiensuojelusta, maiseman ja luonnon monimuotoisuuden edistämisestä ja muusta ympäristönhuollosta huolehtien. Pyrkimyksenä on luoda maaseudun ihmisille toimeentulon mahdollisuuksia maatalouden ja muun yritystoiminnan ohella ympäristönhoitoon ja kunnossapitoon sekä uusiutuvan energian tuotantoon ja biopolttoaineisiin liittyen. Maataloustuotteita tuotetaan ja luonnonvaroja hyödynnetään taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla. Luonnonvaroja säästetään tuotteiden ja toimintojen elinkaariajattelun pohjalta. Maaseudun tulvansuojelusta ja patoturvallisuudesta huolehditaan siten, ettei aiheudu haittoja elinkeinotoiminnalle tai asumiselle eikä aiheuta vesistö päästöjä. Pohjois-Pohjanmaan ympäristöstrategiaa mukailien, vesivarjoja hyödynnetään taloudellisesti, ekologisesti ja kestävästi, ja erityistilanteiden hallinta varmistuen. Alueella huolehditaan, että vesistösäännöstelyt toimivat yhteiskunnan kannalta turvallisesti. Pohjois-Pohjanmaan eri toimijoiden yhteinen tahtotila erilaisista jo tehdyistä strategioista otetaan huomioon alueen maaseutustrategiassa.

Ympäristön hyvää tilaa pidetään yllä ja ongelmakohtiin kohdennetaan toimia jakamalla tietoa keinoista. Alueella edistetään luonnon ja luonnonvarojen kestävä ja monimuotoista käyttöä, jotta saadaan maaseudulle toimeentulomahdollisuuksia. Tulvasuojelua kehitetään asutuksen ja yhteiskunnan muiden toimintojen suojaamiseksi ottaen huomioon muuttuvat ilmasto-olot ja vesistöjen eri käyttömuodot. Pohjois-Pohjanmaan on soiden maakunta myös valtakunnallisen suostrategian näkökulmasta, joten soiden merkitys ilmastonmuutoksen kannalta on tärkeä asiakokonaisuus. Turvemaiden viljely ja muu käyttö aiheuttavat sekä vesistö- että ilmastopäästöjä. Pohjanmaan maakunnissa turvemaiden käyttö viljelymaina on kuitenkin hyvin tärkeää, minkä takia niiden viljelykäytön rajoittaminen voisi pahimmillaan johtaa suuriin ongelmiin. Lisätiedon saaminen ennen mahdollisia turvemaiden ja sulfaattimaiden viljelyn rajoituksia on tärkeää. Vähennetään viljelyn aiheuttamaa ravinnekuormitusta ja happamien sulfaattimaiden aiheuttamaa kuormitusta pitämällä pellot hyvässä tilassa ja huolehtimalla asianmukaisesta kuivatuksesta. Lisäksi tulee selvittää ja kehittää viljelytekniisiä keinoja päästöjen määrän hillitsemiseksi. Turvetuotannosta vapautuneita suoalueita mahdollistetaan uusiokäyttöön.

Osaamista ja tietämystä monimuotoisen Pohjois-Pohjanmaan ympäristön vaalimisesta ja hoitamisesta lisätään. Lisätään tietämystä ja otetaan käyttöön asukkaiden, yritysten ja yhdyskunnan mahdollisuudet ottaa ympäristö ja ilmastonmuutoksen hillintä huomioon mm. edistämällä energiansäästöä, energiatehokkuutta, hajautettua energiantuotantoa ja sivuvirtoja. Maatalouden, metsätalouden ja muun yritystoiminnan mahdollisuudet otetaan käyttöön ympäristön tilan parantamiseen; mm. edistämällä kosteikkojen rakentaminen, maisemanhoidolla ja vesiensuojelulla, vesi- ja tuulieroosion ehkäisemisellä ja luonnonmukaisella tuotannolla. Tavoitteena on, että maaseudulla asuvat ja sinne muuttavat sekä siellä vierailevat ihmiset oppivat, arvostavat ja vaalivat alueen ympäristöä.

Ympäristö ja ilmastonmuutos ovat strategian läpileikkaava teema. Lisäksi ympäristön osalta tuetaan toimenpiteitä, jotka mm. edistävät:

- alueen osaamisen hyödyntämistä innovaatioiden kehittämisessä esimerkiksi tekniset ratkaisut
- ympäristönhoitoon ja kunnossapitoon liittyviä elinkeinomahdollisuuksia
- arvostuksen ja tiedon lisäystä (esimerkiksi lisätiedon saamista turvemaiden ja sulfaattimaiden viljelystä)
- ympäristörakentamista esim. kosteikkojen rakentamista
- maiseman ja luonnon monimuotoisuuden hoitoa
- sääolosuhteiden muutoksiin liittyviä negatiivisten vaikutusten ehkäisyä, esim. tulvat ja tuulieroosio

- viljelytekniisten keinojen selvittämistä, kehittämistä ja käyttöön ottoa päästöjen määrän hillitsemiseksi, sekä luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi

Alustavat mitattavat tuotos- ja tulostavoitteet ovat:

- ympäristönhoitoyrittäjyyden määrä
- kosteikkojen määrä
- hankkeiden ja yritystukien lukumäärä, joilla edistetään yllämainittuja toimenpiteitä

6. Alueellisen valmistelun prosessin kuvaus

Pohjois-Pohjanmaan alueellista maaseutu strategiaa on valmisteltu monivaiheisena, avoimena ja osallistavana prosessina. Ohjelmakauden valmistelu aloitettiin Maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuverkostoyksikön, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän ja Sitran järjestämällä tulevaisuustyöpajalla 21.2.2012. Käytännön vetämisestä vastasi Capful. Työpajaa edelsi ennakkokysely alueen maaseudun voimavaroista ja rajoitteista sekä ulkoisen toimintaympäristön muutostekijöistä. Tulevaisuustyöpajassa käsiteltiin edelleen alueen maaseudun nykyisiä voimavaroja ja rajoitteita sekä pohdittiin toimintaympäristön tulevaisuutta. Tämän pohjalta tehtiin strategisia johtopäätöksiä ja nostettiin esiin tärkeimpiä kehittämisteemoja. Työpajaan osallistui kaikkiaan 45 henkeä.

Hanketoimijoita tiedotettiin strategian valmistelutilanteesta koulutuspäivillä 23.3.2012, missä läsnä oli noin sata osallistujaa. Tilaisuudessa työstettiin eri kehittämisteemoja ryhmätöiden avulla sekä jaettiin palautekysely kuluvaan kautta koskien.

Strategiatyötä jatkettiin yhdeksällä teemakohtaisella keskustelutilaisuudella 2.-15.5.2012, missä pohdittiin ryhmätöiden muodossa Pohjois-Pohjanmaan maaseudun tulevaisuusnäkymää vuonna 2020 ja tulevan ohjelmakauden päämääriä/tavoitteita sekä konkreettisia toimenpiteitä, miten päämääriin/tavoitteisiin päästään. Tilaisuudet olivat avoimia, joihin myös kutsuttiin eri tahoja. Keskustelutilaisuuksissa oli yhteensä 106 osallistujaa. Näissä työpajoissa tuotettiin taustamateriaalia eri substanssialan asiantuntijoille, joilta pyydettiin teemakohtaisia kuvauksia nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lähes parikymmentä eri alan asiantuntijaa osallistui strategiassa esitettyjen kehittämisteemojen kirjoittamiseen.

Strategialuonnos esiteltiin valmisteluseminaarissa 6.9.2012. Lisäksi tilaisuudessa annettiin paljon suullisia kommentteja sekä muutamia kirjallisia muutosesityksiä.. Tilaisuuteen osallistujia noin 80 henkilöä.

Strategian luonnosversioita on päivitetty kaikkien luettavaksi ja kommentoitavaksi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen internetsivulle. Keskustelutilaisuuksista on tiedotettu avoimesti ja myös kyselylomakkeet on ollut ladattavissa internet-sivujen kautta. Eri tilaisuuksissa on kannustettu ihmisiä antamaan palautetta ohjelmakauden valmistelusta mm. sähköpostitse. Strategiaa on esitelty mm. MYR:ssä, MYR:n sihteeristössä sekä Pohjois-Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaostossa. Maaseutujaosto hyväksyi strategian 25.9.2012.

Tämän strategian rinnalle on vuonna 2013 laadittu Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelmassa on tarkennettu strategian painopisteiden tavoitteita, esitelty käyttöönotettavia toimenpiteitä ja rahoituksen rajauksia. Kehittämissuunnitelman valmistelun yhteydessä myös tätä strategiaa on täsmennetty ja alueellisen yhteensovituksen osio siirretty kokonaan kehittämissuunnitelmaan.